

Streszczenie

Zachowania ssaków żyjących przy torach kolejowych w warunkach mozaiki polno-leśnej

Celem badań było zidentyfikowanie ssaków żyjących w pobliżu torów kolejowych oraz określenie ich sposobów zachowania. Zbadano zachowanie zwierząt w sytuacjach bez przejazdu pociągu oraz ich reakcje na przejeżdżający pociąg. Dokonano analizy wpływu pory roku, pory dnia i fazy księżyca na zachowania zwierząt w pobliżu torów kolejowych. Ponadto celem pracy było wskazanie miejsc, w których zwierzęta przechodzą przez tory kolejowe oraz zbadanie czasu, w którym dochodzi do kolizji dziko żyjących ssaków z pociągami.

Badania prowadzono w latach 2008-2012 w centralnej Polsce, wzdłuż wybranych odcinków dwóch linii kolejowych E20 i E65. Dane zabierano przy użyciu kamer cyfrowych i tropień zimowych. Ponadto rejestrowano wszystkie kolizje pociągów z dziko żyjącymi zwierzętami, które miały miejsce na terenie badań.

W pobliżu torów kolejowych stwierdzono jedenaście gatunków dziko żyjących zwierząt oraz dwa gatunki zwierząt udomowionych. Najczęściej rejestrowano: sarny, łosie, dziki, lisy, zajęce szaraki, psy i koty. Większość obserwacji zarejestrowano wiosną (zwłaszcza sarny, łosie, dziki, zajęce szaraki i koty). Lisy i psy były najczęściej obserwowane zimą. Większość obserwacji ssaków zanotowano o świcie (łosie, lisy, zajęce szaraki, koty). Sarny i dziki obserwowano najczęściej o zmierzchu, natomiast psy w ciągu dnia. Więcej ssaków obserwowano w czasie ciemnych nocy, w przeciwieństwie do nocy jasnych. Najwięcej obserwacji ssaków przypadało na I kwadrę księżyca. Faza księżyca miała wpływ na aktywność saren, lisów i zajęcy obserwowanych przy torach kolejowych. W sytuacjach, kiedy nie nadjeżdżał pociąg zaobserwowano trzy typy zachowań ssaków: żerowanie, chodzenie wzdłuż torów, przechodzenie przez tory. Większość obserwowanych ssaków chodziła wzdłuż torów. Sarny najczęściej żerowały w pobliżu torów, natomiast łosie najczęściej przechodziły przez tory kolejowe. Obserwowane ssaki najczęściej przekraczały tory gdy ich otoczeniem był las i stawy, natomiast unikały torów w miejscach otoczonych przez tereny otwarte. W sytuacjach, kiedy nadjeżdżał pociąg obserwowano trzy typy zachowania: ucieczka przed pociągiem (bezpośrednio do lasu lub przez tory kolejowe na drugą stronę linii kolejowej), zaniepokojenie i brak reakcji. Większość obserwowanych ssaków uciekała przed nadjeżdżającym pociągiem. Spośród analizowanych czynników tylko faza księżyca wpływała na reakcję zwierząt w czasie przejazdu pociągu. Większość ssaków wykazywało zaniepokojenie w czasie jasnych nocy. Zarejestrowano 30 kolizji dziko żyjących zwierząt z pociągami. Większość z nich miała miejsce jesienią i zimą, a dotyczyła głównie saren i łosi. Podsumowując, ssaki nie unikały torów kolejowych. Wykorzystanie torów i ich poboczy zależy od gatunku obserwowanego ssaka. W czasie przejazdu pociągu zwierzęta najczęściej uciekają. Zwierzęta przekraczają tory w stałych miejscach, w których tory kolejowe przecinają trasy ich migracji oraz trasy dobowych wędrówek na żerowiska czy do wodopoju.

Słowa kluczowe: ssaki kopytne, ssaki drapieżne, linia kolejowa, bariera ekologiczna, zmienność czasowa, faza księżyca, reakcje na pociąg, kolizje zwierząt z pociągami